

Стаття 59 Конституції України [3] закріпила, що кожен має право на правову допомогу, а у випадках передбачених законом така допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Оскільки шкода, яка завдається юридичній особі в результаті вчинення кримінального правопорушення, є майновою то, представляється, представництво її інтересів не потребує участі саме адвоката. Не дивлячись на певну специфіку кримінального провадження, питання відшкодування шкоди є суто цивільно-правовими, хоча провадження здійснюється у кримінально-процесуальному порядку. Проте, предмет і підстави цивільного позову, який має право пред'явити така особа, особливості визначення характеру та розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, розміру завданої шкоди та розміру відшкодування, особи, яка має відшкодовувати цю шкоду, визначається на основі положень ЦК України. Відтак, знань звичайного юриста є цілком достатньо для вирішення питань відшкодування шкоди юридичній особі. Саме тому слід уточнити частини 1 ст. 58 КПК у контексті виключення загальної норми щодо представництва у тому числі юридичної особи особою, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради. 2003. – № № 40– 44. – Ст. 356.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9– 13. – Ст. 88.
3. Конституція України від 28.06.1996 року// Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

МУРЗАНОВСЬКА А. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри кримінального процесу

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У кримінальному провадженні питання про відповідальність набуває особливого значення, оскільки діяльність, що спрямована на забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду та виконання інших завдань кримінального процесу згідно ст. 2 КПК, повинна бути строго заснована на законі. У зв'язку із цим дуже важливим є як відповідальність державних органів та посадових осіб, що здійснюють кримінальне провадження, за дотриманням принципів

закону, так і інших суб'єктів кримінального процесу за виконання покладених на них кримінальним процесуальним законом обов'язків.

Проте, питання щодо визначення суб'єктів кримінально-процесуальної відповідальності є досить дискусійним. Так, на думку П. С. Елькінд, яка по суті вперше дала визначення поняття кримінально-процесуальної відповідальності, суб'єктами кримінально-процесуальної відповідальності є лише громадяни [1, с. 101]. Компетентні органи держави, які виконують важливі процесуальні функції та наділені для цього процесуальними правами та обов'язками — органи слідства, прокуратури, суд — вона не відносить до суб'єктів кримінально-процесуальної відповідальності. На її думку, вони лише мають право «... притягувати до відповідальності осіб, які порушили вимоги кримінально-процесуального закону. Самі ж вони, в залежності від характеру вчинених під час кримінального судочинства порушень закону, можуть бути притягнуті до дисциплінарної або кримінальної відповідальності» [1, с. 100].

З приводу останнього твердження, Г. М. Ветрова слушно зазначала, що «вочевидь, тут мається на увазі кримінальна або дисциплінарна відповідальність посадових осіб, а не органів за порушення кримінально-процесуального закону, оскільки суб'єктами цих видів відповідальності можуть бути лише фізичні особи» [2, с. 55]. На її думку визначення П. С. Елькінд не тільки обмежує процесуальну відповідальність примусовими заходами, що застосовуються за порушення процесуальних обов'язків, воно ще й не повно відображає реакцію зі сторони держави на всі випадки невиконання процесуальних обов'язків [2, с. 55], вона вважає, що до таких суб'єктів можуть відноситись і посадові особи, відповідальні за хід та результати провадження по справі [Див.: 2, с. 55].

Сучасні дослідження цієї проблематики свідчать, що продовжують існувати ці два визначені підходи, проте значна кількість науковців дотримуються думки про необхідність передбачення кримінально-процесуальної відповідальності до всіх учасників кримінального процесу [Див., наприклад: 3]. Розглядаючи дапе питання з урахуванням положень КПК 2012 року, необхідно зазначити наступне. По-перше, можна виділити певні групи суб'єктів: суд (суддя, слідчий суддя); сторони кримінального провадження; інші учасники кримінального провадження. І, по-друге, визначити, чи взагалі КПК передбачає можливість застосування кримінально-процесуальної відповідальності до вказаних суб'єктів. Щодо суду, судді або слідчого судді передбачено лише скасування рішення (ст. 412 КПК), проте це не є кримінально-процесуальною відповідальністю. Більше того, в літературі зазначається, що до суддів вона взагалі не може бути передбачена [4], з чим вкрай чи можна погодитись. До суб'єктів зі сторони обвинувачення передбачена можливість реалізації таких санкцій штрафного характеру, як відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування (п. 2 ч. 2 ст. 39 КПК);

покладення обов'язків по здійсненню нагляду на іншого прокурора (ч. 3 ст. 37 КПК).

Найбільш широкий спектр мір кримінально-процесуальної відповідальності передбачений для суб'єктів, не наділених владними повноваженнями, тобто зі сторони захисту та інших учасників кримінального провадження. Так, на підозрюваного, обвинуваченого — може бути покладено грошове стягнення (ч. 1 ст. 139 КПК, ч. 2 ст. 179 КПК); змінений запобіжний захід на більш тяжкий (ч. 2 ст. 179 КПК). Обвинуваченого можуть видалити з зали судового засідання (ст. 1 ст. 330 КПК). Серед інших суб'єктів, стосовно яких може бути застосована кримінально-процесуальна відповідальність можна назвати наступних: потерпілого — грошове стягнення (ст. 325 КПК); цивільного відповідача — грошове стягнення (ч. 2 ст. 326 КПК); свідка — грошове стягнення (ч. 1 ст. 327 КПК); спеціаліста — покладення всіх витрат, пов'язаних з оголошенням перерви в судовому засіданні (ст. 72 КПК); поручителя — грошове стягнення (ч. 5 ст. 180 КПК); батьків, опікунів і піклувальників — грошове стягнення (ч. 5 ст. 493 КПК); заставодавця — звернення застави в дохід держави (ст. 8 ст. 182 КПК).

Торкаючись питань, пов'язаних з суб'єктами кримінально-процесуальної відповідальності, окремого дослідження потребує поняття дієздатності. На жаль, в теорії кримінального процесу дієздатність — одна з недостатньо розроблених проблем відносно суб'єктів як кримінального процесу в цілому, так й кримінально-процесуальної відповідальності зокрема.

Значний крок в напрямку удосконалення кримінально-процесуальної відповідальності суб'єктів зроблений з прийняттям КПК України 2012 року. В першу чергу мова йде про нормативне врегулювання такого заходу забезпечення кримінального провадження як грошове стягнення. Але й цей інститут потребує подальшого удосконалення, так доцільно, на наш погляд, розширити круг осіб, що до яких може бути застосовано грошове стягнення. Також не вирішеним залишається питання щодо кримінально-процесуальної відповідальності суб'єктів, наділених владними повноваженнями — судді, слідчого судді, прокурора, керівника органу досудового розслідування.

Таким чином, кримінально-процесуальній відповідальності мають підлягати всі суб'єкти кримінального процесу. Саме тому санкції норм, що визначають міри кримінально-процесуальної відповідальності мають містити більш чітке визначення правових наслідків невиконання або непалежного виконання процесуальних обов'язків всіма суб'єктами кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Элькинц П. С. Цели и средства их достижения в советском уголовно-процессуальном праве / П. С. Элькинц. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. 146 с.
2. Ветрова Г. Н. Уголовно-процессуальная ответственность / Г. Н. Ветрова. – М.: Издательство «Наука», 1987. 113 с.
3. Мединська Л. В. Кримінально-процесуальна відповідальність сторін кримінального провадження // Л. В. Мединська. – Університетські наукові записки. – 2013. – № 3. – С. 463– 468.
4. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження : монографія / О. М. Овчаренко. – Х. : Право, 2014. – С. 99– 101.

ТОРБАС О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук

ПОРУШЕННЯ ПРАВА АДВОКАТА БУТИ ПРИСУТНІМ ПІД ЧАС ОБШУКУ: ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРИРОДА ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

КПК у ст. 2 зазначає, що одним із завдань кримінального провадження є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Як правило, чинне законодавство забезпечує реалізацію цих прав шляхом надання зазначеним суб'єктам певних процесуальних гарантій. І чим більша ймовірність обмеження прав особи під час проведення певних процесуальних дій, тим дієвішими повинні бути ці гарантії. Проте інколи уповноважені посадові особи неправильно тлумачать норми чинного КПК, що може суттєво вплинути на гарантування реалізації законних інтересів учасників кримінального провадження. І дуже часто такого роду порушення відбуваються саме під час проведення обшуків.

Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було зловлено у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб (ч. 1 ст. 234 КПК). В силу суттєвого обмеження прав особи, в оселі чи іншому володінні якої проводиться обшук, КПК встановлює додаткові гарантії забезпечення прав таких осіб: обшук може проводитися виключно на підставі ухвали слідчого судді (крім випадків, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК), для участі у проведенні обшуку обов'язково залучаються поняті тощо. Однак у КПК не міститься чіткої